

Nomu iCula ni COVID-19

e Northland kei Okaladi

Na idusidusi

Na kaukauwa e tiko ena iwiliwili

E veirauti na icula na Pfizer vei ira kece
na yabaki 16 se sivia e Aotearoa.

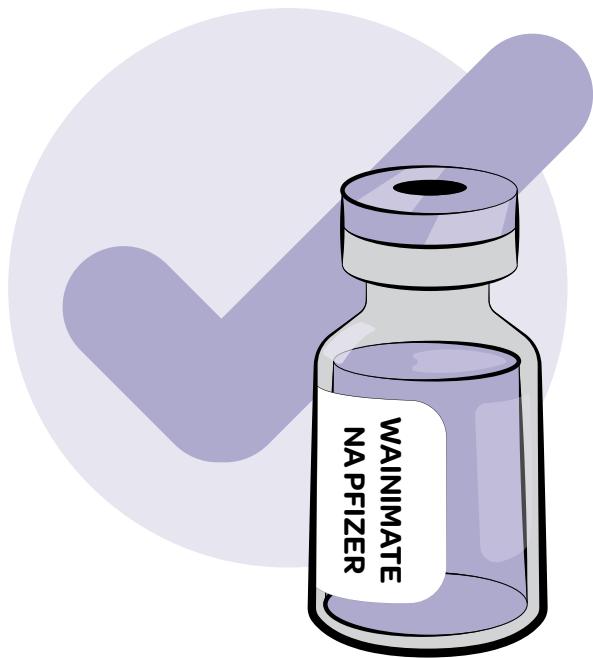
Na kaukauwa ni icula ni wainimate e tiko
ena kedra iwiliwili. Na levu ga ni tamata era
cula, eda na vakaukauataki qai taqomaki.

Vakaukauataki. Levu noda galala.
Levu na ka eda rawa ni cakava.

Na ivola qo ena vakaraitaka eso na itukutuku bibi
me baleta na icula ni COVID-19 na Pfizer.

*Na itukutuku ena ivola qo e kuria wale ga
na ivakamacala eratou na vakarautaka na
Minisitiri ni Bula.*

**“Sa veisoliyaki na icula na Pfizer-BioNTech vei ira e vicavata
na milioni e veiyasai vuravura qai vakilai na kena yaga.”**

– Dr Nikki Turner Dairekita, Valenivolavola
ni Veivakasalataki ni Wainimate

Nomu cula

Keitou na dikeva vata kei iko na kemu ituvaki

O na kerei mo sainitaka na fomu ni veivakadonui mo cula ena wainimate.
Qo na gauna o rawa ni taroga kina eso na ka o via kila

Ena cula na tabamu e dua na dauniveiqravi ni tabana ni bula

O na dikevi tale ena loma ni 20 na miniti ke mani lako vakaca vei iko na wainimate

Ke sega ni dua na ka e yaco, sa rawa ni o lai tomania tale na nomu cakacaka ena siga ya

Ni o sa cula oti ena wainimate

Ni oti tale e 21 na siga mai na gauna o cula kina ena imatai ni ivakarau ni wainimate o na sureti mo lai cula ena ikarua ni kena ivakarau

Me cakacaka vinaka na wainimate ena yagomu ena vinakati mo na cula ena ikarua ni kena ivakarau

Ni sa oti e 7 na siga na nomu cula ena iotioti ni icula o sa na qai taqomaki vakavinaka mai na COVID-19

Ke lako vakaca vei iko na wainimate ena loma ni vica na siga, mo na tukuna vua na nomudou vuniwai ni vuvale se qiri ina **Healthline - 0800 358 5453**

iTatau ni bula ena COVID-19

Daramaka na iubi ni mata ena sala ni veitosoyaki kece ni lewenivanua

Vakayagataka na app ni veitaratara na NZ COVID Tracer me vakatakila na veivanua o lakova; me waqa tiko na Bluetooth

Tiko ga e vale ke o tauvimate

Ke o vakila na revurevu ni COVID-19, mo na lai dikevi

Quata vakavinaka na veivanua e tarai wasoma

Savata se lumuta na ligamu ena sanitiser

Mo ubia na gusumu ni o vu se suru

Kena revurevu

Na wainimate kece e tiko na kena revurevu. E bibi mo kila tiko ni sega ni kena ibalebale sa tauvi iko na COVID-19. Na kena ibalebale ga qo ni sa vakarautaka tiko na yagomu mo taqomaki mai na COVID-19. Ke o sega ni kila na ivakatakilakila se sa lai ca sara na kemu ituvaki, mo veitaratara kei nomu Vuniwai se qiri ina **Healthline** ena 0800 358 5453.

Na veika o na rairai vakila	Na veika e rawa ni veivuke	Gauna e rawa ni tekivu kina qo
Na mosi ni mawe ni icula, mosi ni ulu kei na wawale ni yago sa kilai tiko ni dau yaco ena vanua ni veicula.	Mo biuta e dua na ka batabata, sulu se pakete aisi ena vanua o cula kina. Mo biuta toka kina ena dua na gauna lekaleka. Kakua ni masiraka se yamoca na vanua e cula.	Loma ni 6-24 na aua.
Ena rawa tale ga ni momosi ni masela ni yago, sega ni vinaka na ituvaki ni yagomu, batabata, katakata, mosi ni sema ni yago, rawa tale ga ni o lomalomaca (macala ni dau yaco vakalevu qori ni o sa cula otí ena ikarua ni ivakarau ni icula).*	Cegu vakavinaka qai gunu wai vakalevu. O rawa ni gunuva na Paracetamol se na ibuprofen, ia mo vakamuria na nodra ivakasala na vakarautaka. Kerea na nodra ivakasala na kenadau ke sa ca sara na kemu ituvaki.	Loma ni 6-48 na aua.

* Na revurevu ni mate ena rairai sega ni sema ina nomu cula qai rawa ni dua tale na mataqali mate. Mo qara nodra veidusimaki na vuniwai ke o lomaleqataka.

Veika e Tarogi me baleta na Pfizer

E sega ni saumi na cula?

Io. O ira kece na cula era na sega ni sauma e dua na ka.

O cei era rawa ni cula?

O keda kece e Niusiladi eda rawa ni cula ke sa dua e yacova na yabaki 16 se sivia. Ke dikevi tiko vakavuniwai na kemu ituvaki, mo na veivosaki rawa kei na nomudou vuniwai ni vuvale. Ia e tiko na ituvatuva ni veicula qai vakarautaki vakaiwasewase na kena tauri, e duidui tale ga na gauna ena tauri kina.

Vakacava o ira na luvequ era se sega ni yacova na yabaki 16?

O ira na se sega ni yacova na yabaki 16 e sega nira se okati ena icula e vakarautaki ena gauna qo. E sega ni levu na itukutuku e kumuni rawa vei ira na tiko ena yabaki ni bula qo, era sega tale ga ni tiko ena gauna e vakatovotovatoki kina na icula.

E rawa niu cula ke sa tauvi au otí na COVID-19?

Io. Ia ke vakaleqai iko sara tiko vakaca ena gauna qo na mate na COVID-19, o na sega ni rawa ni cula ni o se sega ni se bula vinaka. Ke o se lomatarotaro voli ga, mo taro ivakasala vua na nomudou vuniwai vakavuvale.

Ena vakabulai au na wainimate?

Na icula na Pfizer sa vicavata na vula na kena dikevi vakamatailalai ena veika vakasaenisi kei na vakatovotovo e valenibula, qai volaitukutukutaki vinaka na veika kece e vauca na wainimate qo e loma ni noda vanua kei na veimatanitu tale eso. E vicavata na milioni na duikaikai, matamatata kei na duidui yabaki ni bula era sa cula otí qai vakila na kena yaga. E dikevi ni sega ni rawa ni veivakaleqai na wainimate.

E tiko beka ena icula na manumanu ni mate?

Sega. E sega ni dua na manumanu ni mate e cula i yagomu; na icula ena sega ni vakavuna mo lai tauvi COVID-19. Ena vakaukauataka qai vakalevutaka na sotia ni yagomu na wainimate.

E yaga beka na wainimate ena manumanu ni mate vou ni COVID-19 e laurai mai Peretania kei Sauca Aferika?

Io. E laurai ena ka e dikevi ni icula na Pfizer e rawa ni taqomaki iko mai na rua na manumanu ni mate qori.

E rawa niu taura na icula ni MMR (misila, mo kei na rubella) kei na matetaka (Influenza) ni bera se ni sa oti na noqu cula ena wainimate ni COVID-19?

Eda vakasalataki ni kevaka o vinakata tiko mo cula ena MMR ni bera ni o cula ena Pfizer se ni oti na ikarua ni ivakarau ni nomu cula, me veilutuki toka na 4 na macawa. Ena icula ni matetaka, e taura e 2 na macawa. Ke o vinakata mo cula tale ena dua na wainimate ni oti nomu cula ena Pfizer, ena vinakati mo waraka tale

me 2 na macawa ni o sa cula oti ena ikarua ni ivakarau ni wainimate. Oni kerei moni veitalanoa rawa kei na nomuni vuniwai vakavuvale se kenadau ena tabana ni bula ni bera ni oni cula.

E rawa niu tiko ena so na soqo (me vaka na sotasota vakavuvale, soqoni e vanua ni sokalou, qito) niu sa cula oti?

Io. E rawa ni o tiko ena soqo lelevu ia ena vakatau ena ivakatagedegede ni COVID-19 ni noda vanua.

E kalougata dina o Niusiladi ni sega kusava na veisoliyaki ni icula ni wainimate baleta na sasaga levu eda vakayacora ena kena tarovi na COVID-19 ena itikotiko.

Nomu laurai ena ka e vauca na COVID-19

E bibi dina mo tuvanaka vinaka na nomu lai laurai. Mo nanuma tiko e vica na ka qo:

- 1** Ena vakau taumada yani e dua na imeli mo tuvanaka rawa na nomu lai cula.
- 2** Ena vakau yani e dua na imeli kei na text ena talevoni mo vakananumi kina ena gauna mo na lai cula kina. (*Nanuma: ena vinakati mo cula vakarua mo taqomaki kina*).
- 3** Ke o vinakata mo veisautaka na tikinisiga, gauna se vanua mo cula kina, o rawa ni cakava qori ena iTuvatuva ni Tuvanaki ni Cula se qirita na 0800 28 29 26 (*Okaladi*) se 0800 237 829 (*Northland*)
- 4** Ena vakau yani e dua na imeli se text mo vakadeitaka na veisau o sa vakayacora.
- 5** Mo tiko sara ga ena gauna o sa vakadeitaka mo laurai kina.

Me ikuri ni ivakamacala:

Qirita na Helpline ni Veicula:

Okaladi - 0800 28 29 26

Northland - 0800 237 829

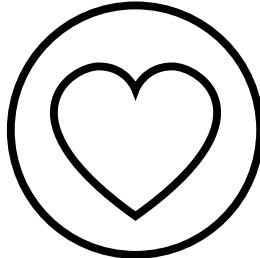
Veivosaki kei na nomudou
vuniwai ni vuvale

Rai ena:

immunisation.northernregion.health.nz

Nida sega gona ni
vakasavu liga qai
sasaga vakaukaua, eda
sa veivuke tiko meda
taqomaki kece.

*Meda tomana tiko mada ga na
noda taqomaki Aotearoa*